

ОТГОВОРИ

на Христина Г. Амбарева на бележките на научното жури

Благодаря на членовете на научното жури за изразената от тях позиция и подкрепа!

В критичните бележки, получени относно представените за процедурата публикации централно внимание е отделено на монографията, с която кандидатствам „Културата на интернет и как тя променя света.” Благодарна съм за получените бележки и корекции, които ще взема предвид при оформяне на евентуално второ издание на книгата.

Бележките на журито обособиха няколко проблемни кръга:

1. Бележки към анализа на протестите през 2013
2. Утопичното и идеалното при представяне на понятието за интернет култура.
3. Изборът на заглавие във връзка с отношението между проблемното поле на монографията и културната промяна в резултат на интернет
4. До каква степен подходът за търсене на генезиса на социалните явления е достатъчен за вникване в тяхната същност?
5. „Тихата революция”
6. Технически бележки, грешки, препоръки

Представената на вниманието на журито монография представя проблем, който до голяма степен е конструиран теоретично и логически. Въпреки, че книгата обсъжда реални събития и явления, те са преди всички емпиричен материал, който е подреден с оглед на една предварително зададена рамка. Въпросната рамка е изградена върху теорията на Р. Ингълхарт, според която може да съществува разлика в ценностите на хората, така че да се обособят две големи групи ценности и отношения, наречени от автора „материални” и „постматериални”. Основната разделителна линия в техния профил е сложна, статистически установена взаимозависимост между възраст и условия на социализация (политически мир, добър доход).

Така изразената в книгата теза и гледна точка могат да съществуват само доколкото е стабилна рамката, в която са поставени. Подходът би пострадал, ако се окаже, че има проблем в обработката на емпиричните данни или пък самата теория на Ингълхарт за модернизацията бъде опровергана във времето от фактите или други по-безпроблемни теории.

Сред най-важните моменти при писане на монографията беше очертаването на граници на нейната валидност. На първо място те са концептуални – обвързани са с конкретна теоретична рамка (теорията за модернизацията на Ингълхарт) и нейните географски, политически и културни ограничения; на второ място са времеви - обхващат максимум първите 50 години от съществуването на интернет.

Предзададената теоретична рамка е и причина да гледам на монографията като на възможна теоретична конструкция, която предлага само едно от повече възможни тълкувания на представените събития или факти.

Протести 2013

По повод на поставения въпрос от доц. И.Димитрова дали интерпретацията на характера на протестиращите не зависи от самоописанията на самите протестиращи мога да отговоря следното. Конкретно като източник на информация за профила на протестиращите през лятото съм ползвала изследване на агенция „Галъп”, както и изразени впечатления от политическото пространство на БСП, а именно изказването на С.Станишев и статията на Д.Дърева, публикувана във в. „Дума”. В този смисъл не става дума за самоописания на протестиращите като млади или богати. Но коментарът е напълно уместен, тъй като във всички случаи става дума за профила на протестиращите като конструирана реалност – било от впечатленията на представилите на лявото политическо пространство, било поради случайността на статистическите резултати, било заради самоидентифицирането на самите протестиращи като платежоспособна част от обществото. Проблемът на конструктите (образи, репрезентация, естетика) е, че създават дълбоки и тежки разделения, дори когато различията са минимални (например разделението в християнската църква, което наскоро се дискутира в България). На практика, и двата протеста, които съм разгледала в книгата, имат проблем с политическата реалност и неуспехите на управлението в България. Само че част от протестиращите се мобилизираха да излязат на улицата с идеята да протестират срещу сметките за ток и свалиха от власт ГЕРБ, докато друга част бяха мотивирани повече от недоволство от работата на държавата и се насочиха не към политическа размяна, а към смяна на демократичния модел. С оглед на рамката, в която поставям фактите, протестите оформят две различни по тип политически действия.

Дали наистина идентичността на протестиращите през лятото е била идеологически манипулирана от неолибералната среда на живот, мислене и случване на всичко, много е вероятно да е било така. Вярвам, че съществуването на интернет и влиянието на интернет културата у нас има огромно значение за съществуването на летния протест. Но това не е необходимо да бъде и не може да бъде единственият фактор за протеста. Затова съм съгласна, че „идентичността – съблазън”, която лесно завладява умовете, е също част от духа за мобилизацията на младите и образовани хора, които искат да бъдат европейски граждани по определен (включително постматериален) модел. Това може да обясни и масовото участие на хора, които не са непременно част от „постматериалния профил”, но са част от постматериалната мечта за демократично управление и просперитет.

На третия въпрос на доц. Димитрова, дали когнитивната мобилизация може да бъде достатъчно обяснение за постматериалния характер на протеста, което да замени обективните характеристики на протестиращите – ако се направи, струва ми се, че това естествено ще повлече анализа обратно по посока на обективните характеристики на протестиращите и техния профил, доколкото двете понятия са част от теория, в която са силно свързани.

Утопичното

Една част от критичните бележки са структурирани около проблема за твърде утопичната идея, която е съществувала относно бъдещето на интернет през първите десетилетия от неговото съществуване (доц. Градинаров) и предпоставянето на идеализиран модел за морално поведение в книгата (проф. Ракаджийска).

При представяне историята за създаването на интернет и персоналния компютър част от изследването беше посветено на проблема за социалното конструиране на технологиите. В тези теории няма място за идеализъм относно ползата от технологиите и способностите им самостоятелно да променят света. Технологиите се използват и с добри, и с лоши намерения, а света, в който се утвърждават, съвсем не бива лишен от страдания и проблеми.

Създаването на интернет като технология и на персоналния компютър действително е породило много надежди за промяна към по-справедлив и свободен свят. *„Декларацията за независимост на киберпространството”* е пример за този вид утопично мислене, което е опровергано, защото правителствата не само навлизат в света на интернет, но го използват активно и налагат граници и регулации, което, от друга страна, не винаги е лошо.

Една от основните тези на книгата е, че интернет културата се променя. Монографията е ограничена по обхват до първото десетилетие на 21 век, за да може да отдели периода, в който има подем в надеждите за социална промяна, от периода, в който интернет не просто се комерсиализира, но се „окорпорира”, и продължава да служи на статуквото на неолибералната доктрина.

Монографията представя интернет културата с оглед развитието на основните хакерски ценности и как те се вливат в глобалната култура. Този процес показва края на много идеали, включително и на двойствения характер на основни хакерски ценности – меритократизма например. Затова утопизмът и идеализмът не би трябвало да са част от внушението на монографията или поне не са нейна цел.

Така започнато, това изследване действително има нужда да бъде продължено по посока на настоящата реалност и тенденциите на развитие в употребите на интернет. Киберпрестъпност, фалшива информация, политическо преследване и натиск, комерсиализация на мрежата, постоянно наблюдение са част от реалността на новата среда, която има малко общо с представите на Декларацията на Д.П.Бърлоу. Тези проблеми биха могли да бъдат предмет на ново изследване, което да проследи в какво се превръщат мечтите и защо става така. В този смисъл се съгласявам и с честата бележка, че така ще се постигне по-комплексно обяснение как интернет културата променя света и самата интернет култура ще получи по-пълно представяне.

Изборът на заглавие, понятието „интернет култура”

По повод на бележката на проф. Банков, изборът на заглавие може да бъде коригиран при доработката на книгата, ако се намери по-добра формулировка на идеята. Към този момент идеята на монографията е да покаже, че има култура на интернет, която се е развила в рамките на хакерската субкултура и е предала своите етически принципи към културата на информационното общество. Книгата се позовава на четирите пласта на интернет културата, предложени от Кастелс, и обръща внимание основно на два от тях – техномеритократизма и хакерството, тоест действително не обхваща цялото разнообразие и проявления на тази култура.

Причината изборът на заглавие да е точно този, е че тук са представени основните принципи на хакерската субкултура, които впоследствие стават начин на работа и мислене в информационната епоха. Създаването на свободен софтуеър и обмяната на кодове, проблемът с регулациите на интернет и събирането на лични данни, меритократичния принцип, преходът към проектно финансиране и начин на работа описват актуални и устойчиви съвременни тенденции. Със сигурност хакерският активизъм не може да изчерпи културната промяна в резултат на новите технологии, но основните характеристики на информационната икономика или дигиталното общество, поне в указания период на изследване, не могат да бъдат разбрани безотносително на хакерската етика. Тоест смятам, че заглавието е подходящо с оглед на това, че разглежда основни принципи на интернет културата, а не защото изчерпва нейните прояви. Комерсиалната култура и културата на виртуалните общности се развиват стремително след началото на века и със сигурност заслужават много внимание, но за мен те са по-скоро предмет за следващо изследване, което да обърне внимание на „тъмната страна” на интернет, тоест на промените, които водят до развитие на глобалния капитализъм, до инкорпорирането на мрежата, до разширяване на възможностите на престъпността в интернет и – образно казано – до превръщането на утопията в анти-утопия.

В този дух е също бележката на доц. Градинаров, че интернет е колективно творение, което се развива и затова в изводите за него не може да се ограничаваме до един кратък, макар и основополагащ период. Съгласна съм с това. Само че този период е това, което имаме. С оглед на столетията, които са минали от създаването на други изобретения – писмеността или печата, интернет е много младо изобретение и независимо че 50 години изглеждат много и пълни с история за нас, те не са достатъчни за опознаването му като културно явление. Вероятно след още 50 години, знанието за това къде сме се намирали в момента и какво точно се е случвало, ще бъде коригирано и по-информативно.

Промяната на културата на интернет е изрично заявена в книгата. Тоест първоначално тя е оформена по един начин, без това да противоричи на следващи промени. Промените, които днес настъпват в дигиталния свят с развитието на изкуствения интелект (вкл. „властта на алгоритмите”), поставят началото на нова епоха, в която ще бъде абсолютно необходимо да се изработват нови етически и правни норми. Идеалите на миналото ще изглеждат наистина утопично, но не е изключено да имат своята роля в бъдеще.

До каква степен подходът за търсене на генезиса на социалните явления е достатъчен за вникване в тяхната същност?

Отговорът ми към въпроса на доц. Градинаров, е че разбирането за генезиса може дори да вреди на разбирането за същността. Търсенето на генезиса на нещата е като възстановяване на колективната памет за събития или явления, а колективната памет в рамките на една общност винаги има значение за съществуването или несъществуването на културна реалност. В книгата използвам и цитирам автор като Ю.Харари, който разглежда културата като конструктор – въобразена реалност, която служи прагматично на обществото. Реалността на парите и бога е социален консесус за реалността на парите и бога. Разбирането за генезиса на двете реалности може както да обогати, така и да унищожи тяхната същност.

Относно монографията смятам, че разбирането за генезиса на интернет е социално полезно. Добре е да се знае, че основополагащо изобретение на информационната епоха като

интернет е създадено с идеята, че друг по-добър свят е възможен. Това са идеи, които трябва да остават живи, защото те дават и стимул, и надежда, че светът може и трябва да бъде променен. Било като се осигури базов доход за всички, било като се търси начин за преразпределяне на печалбите на интернет гигантите, било като се стимулират социалните политики и образованието – исканията на протестите по света.

Всъщност идеята за нов и по-хуманен свят е утопична, но е част от културата на съвременното общество и това е добре. Знанието за генезиса на интернет е още едно напомняне, че управлението трябва да бъде ориентирано към щастието и благополучието на човека, не само към разрастване на бизнеса и правителствата.

„Тихата революция”

Относно проблема за „тихата революция”, който проф. Банков отбелязва като стоящ извън научния дискурс – бих искала да изразя несъгласие. В теорията на Ингълхарт процесът на тихата революция описва нарастването на постматериалния индекс в обществото и на съответните му нагласи за модернизиране на политическото управление, което включва интереси към засилване на пряката демокрация. С оглед на цялостната концепция на монографията за постматериалната култура на интернет в разглеждания период и за нейното „инфилтриране” в националните култури, тезата за тиха революция необходимо следва логиката на основната методологична рамка (Ингълхарт). Тя дава част от обяснението как интернет културата окуражава поведение според постматериални ценности дори когато става дума за материалистични държави като България.

Идеята за „тиха революция” в монографията няма отношение към направеното сравнение с марксистите. Причината да сравнявам движението за алтернативна глобализация с опитите за интернационално обединение срещу „капитализма” в марксистката парадигма е че и в двата случая става дума за активизъм, който иска да промени света: днес и преди 100 години. Сравнението с марксизма действително не е необходима част от концепцията. Представянето на движението за алтернативна глобализация обаче е важно, доколкото дава емпиричен материал за представената от монографията теория.

Технически бележки, грешки, препоръки

Приемам бележката на проф. Банков относно необходимостта от обективност в научното изследване.

Съгласна съм с бележката на проф. Ракаджийска, които се отнасят към анкетното проучване.

Приемам бележките на проф. Баева относно организирането на списъка с библиографията и поправката за студентските бунтове във Франция.

Приемам и направените от всички препоръки към съдържанието на следващо изследване, което да допълни пропуските или ограниченията на представената монография.